

7.72x31.95	1	עמוד 2	ידיעות אחרונות - כותרת	10/08/2023	87150071-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

אבי שירון

נבר עברנו את זה פעם

אוגנדה, הסוון, השילומים:
ההיסטוריה הציונית מלאה
במשברים ותחושות סף חורבן

שעה שרבים וטובים מבכים את גורל ישראֵל, שלא לומר מספידים אותה, כדאי לנסות ולהעמיד את המשבר הנוכחי בפרספקטיבה היסטורית כדי לבחון אם אנחנו בתקופה חסרת תקדים במסוכנות שלה. ואמנם, סקירה תמציתית של צומתי הכרעיה בתולדות הציונות מעידה שזו לא הפעם היחידה שחשנו על סף חורבן.

ב־1903, שש שנים בלבד לאחר הקונגרס הציוני הראשון, הציג חוזה המדינה בנימין זאב הרצל לבחון אפשרות להתיישבות זמנית באוגנדה, ולו כמקלט לילה מפני פוגרומים וכניסיון לבחון קיום יהודי עצמאי. בעוד שדווקא הרתיים הציונים חשבו אז במתינות וביקשו לתת צ'אנס להצעת הרצל, כפתרון ארעי בלבד, הציונים החילוניים שבאו מרחבי רוסיה פרצו בזעקות ובגינוני אבל על הפקרת ארץ ישראל. אחד מהם אף ירה בסגנו של הרצל, מקס נורדאו. בסוף, אגב, התברר שהייתה זו מהומה על לא מאומה, והמשלחת שבחנה אפשרות להתיישבות באוגנדה חזרה עם מסקנות שליליות. ביוני 1933 התנקשו אלמונים בראש המחלקה המדינית של הסוכנות, חיים ארלוזורוב, מעין שר החוץ של היישוב. בן־גוריון ושותפיו לתנועת העבודה האמינו שהרוויזיוניסטים רצחו אותנו, משום שהתנגדו לעסקה שהציע ארלוזורוב עם גרמניה הנאצית – שפירושה העברת סחורות לגרמנים תמורת אפשרות ליהודי גרמניה לצאת משם עם רכושם. מכות בין רוויזיוניסטים לסוציאליסטים היו אז דבר שבשגרה בארץ. לימים התברר כי לא הרוויזיוניסטים ירו בו (הרוצח מעולם לא נתפס), וש"הסכם העברה" אכן הציל רבים מיהודי גרמניה ממחנות ההשמדה, ועלייתם תרמה רבות לפיתוח היישוב.

בשלהי 1944 נשלחו שליחים מטעם בן־גוריון אל ראשי מחתרות האצ"ל ולח"י, מנחם בגין ונתן ילין־מור, כדי להתיישבות בהם: אם תמשיכו לפגוע בבריטים תסכנו את המשך הפרויקט הציוני, שנשען למעשה על בריטניה, ולכן נצא נגדכם למלחמה. הם סירבו לדרישה. במהלך 1945 אכן התממשה מלחמת אחים, שכונתה "הסוון": לוחמי פלמ"ח רדפו, עצרו, והסגירו אנשי אצ"ל לבריטים. אך רק כמה חודשים לאחר מכן, בשלהי אוקטובר 1945, כבר שיתפו המחתרות פעולה עם הפלמ"ח, במסגרת מה שכונה "תנועת המרי העברית" נגד הבריטים.

גם לאחר הקמת המדינה עמדנו על הסף. כשבן־גוריון הציג את הסכם השילומים עם גרמניה המערבית בינואר 1952, איים בגין לרדת שוב למחתרת, אם ישראל תסכים לפיצויים מגרמניה. הוא ראה בכך – וזכה לתמיכה גם מחוגי הימין וגם מהשמאל – ביזוי זיכרון השואה וכניעה לאומית. ההסכם אושר רק בתום הפגנות ונאומים סוערים, שלאחר ריחם הורחק בגין מהכנסת לשלושה חודשים. כיום איש לא מפקפק בחשיבות כספי השילומים לפיתוחה של המדינה, שהייתה אז תחת משטר צנע.

אפשר להמשיך בדוגמאות שיכניסו את המשבר הנוכחי לפרופורציה היסטורית, אבל בכל זאת יש הבדל בינו לבין משברי העבר. בעימותים הקודמים, הוויכוח היה על דרכה של הציונות – הפעם העימות הוא על דמותה. במובן הזה העימות העכשווי עמוק ומאיים ממה שידענו.

ועם זאת, נחמה ניתן לשאוב מאחד המשפטים היפים של צ'רצ'יל – "לעולם אל תעז לבזבז משבר". כלומר, הסכנה שלפנינו היא גם הזדמנות נדירה שלא הייתה מתרחשת, כנראה, אם לא היינו מרגישים מספיק מבוססים: להיאבק על "מה ומי אנחנו" אחרי עשורים שבהם נאלצנו להסתפק בעימותים על "איך וכיצד".